

**Geografijos vadovėlio „Visuomeninė geografija“
RECENZIJA**

Recenzavimui buvo pateiktas autorių Ryto Šalnos, Georgijaus Sapožnikovo, Giedrės Motiejūnaitės, Manto Šiumetos ir Roberto Šalnos serijos GAUBLYS geografijos vadovėlio „Visuomeninė geografija“, skirto 11-12 klasei rankraštis (Vilnius, Didaktos leidykla, 197 psl.). Vadovėlį sudaro 8 stambūs skyriai ir 48 temos. Papildomų mokymo priemonių prie vadovėlio rankraščio (toliau – vadovėlio) nebuvo pateikta.

Vadovėlis yra serijos GAUBLYS antrasis vadovėlis, kuris įneša į geografijos vidurinio ugdymo leidinius tam tikrą stiliaus ir struktūros naujovių, kuriomis įprasmina, konkretina ir detalizuoja geografijos ugdymo tikslą ir uždavinius. Mokomoji medžiaga vadovėlyje pateikiama savitai, kaip ir pirmame šios serijos vadovėlyje „Gamtinė geografija“, suskaidant tekstą į svarbiausius teiginius ir skyrelius.

Kiekvienas skyrius prasideda žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų, kurias mokiniai įgis susipažinę ir išnagrinęję skyriaus medžiagą, aprašymu. Skyriai pabaigiami apibendrinimu, kuriame išskiriami: „raktiniai žodžiai ir sąvokos“, „esminiai teiginiai“, „praktiniai įgūdžiai, informacijos šaltiniai“, „klausimai ir užduotys“.

Pastebėtas nelietuviškų sąvokų/raktinių žodžių, pvz.; „baby boom“, „fedlot“, „fair trade“ išskyrimas apibendrinimui skirtame skyrelyje. Pasitaikantys, daugumoje anglų kalbos žodžiai, turėtų eiti kartu su lietuvišku vertiniu, skliausteliuose, kaip priimta rašant originalią versiją. Jaunimo tarpe šnekamojoje kalboje pasitaikantis labai dažnas užsienio kalbų frazių citavimas, nėra tinkamas geografijos vadovėliui. Kituose užsienio metodiniuose leidiniuose mokykloms taip pat vengiama šnekamosios kalbos. Kartais sąvokos naudojamos šių skyrių apibendrinimui pateikiamos tik trumpiniai, pvz.; psl. 28, ŽSRI. Apibendrinimui siūlytina naudoti sąvoką pilnais žodžiais su trumpiniu skliausteliuose.

Klausimai ir užduotys pateikiami skyriaus pabaigoje yra skirti daugiau žinių ir informacijos, pateiktos vadovėlyje, atgaminimui. Tai ypatingai pastebima pirmojo skyriaus pabaigoje. Siūlytina naudoti daugiau palyginimui, apibendrinimui ir analizei skirtų su praktika, gyvenamąja aplinka bei šių dienų visuomeninio gyvenimo tendencijomis ir aktualijomis susijusių užduočių.

Pastebima, kad iliustracijos pateikiamos, rankraštyje, mažai naudojamos atliekant skyriaus pabaigoje pateiktas užduotis. Iliustracijų naudojimas atveria daugiau galimybių skirtingų mokymosi stilių mokinių mokymuisi, jeigu iliustracijos yra aktyviai naudojamos ugdymo procese. Nors pateikta maždaug 1/3 visų vadovėlyje naudojamų iliustracijų, kai kurios dėl blogos spausdinimo kokybės sunkiai įskaitomos, pvz.: *Natūralus gyventojų prieaugis*, psl. 36. Pateikiant rankraštį vertėtų apie tai pagalvoti. Viena iš iliustracijų pateikta originalo kalba (anglų kalba), nenurodytas iliustracijos šaltinis (psl. 80). Tokią iliustraciją turėtų lydėti vertimas į lietuvių kalbą arba ji turėtų

būti parengta lietuviškai. Smagu pažymėti, kad naudojama įdomių ir naujoviškų iliustracijų, susiejančių keletą skirtingų socialinių veiksnių ir ugdančių mokinių erdvinį mąstymą, pvz.; psl. 79. Likusias 2/3 vadovėlyje nepateiktas ir gana gausias iliustracijas negalima vertinti, kaip ir negalima numanyti jų poveikio turinio kokybei. Kai kuriose vadovėlio dalyse nepateiktos iliustracijos trukdė susidaryti bendrą vaizdą.

Rankraštyje pateikiama informacija aprašoma aiškia, vaizdinga ir logišką nuoseklumą išlaikančia „geografinė“ kalba. Vartojamos sąvokos yra suderintos su valstybinės lietuvių kalbos reikalavimais. Kai kurios sąvokos yra patikslintos ir pateikiamas naujas lietuviškas jų variantas. Formuojama graži sąvokų vartojimo tradicija, jos beveik visur, su labai nedidelėmis išimtimis, įvedamos į tekstą nuosekliai, paaiškinant pirmiausiai pagrindines sąvokas ir po to skaidant į smulkesnes dalis.

Mokomojo teksto skaidymas į atskirus teiginius padeda mokiniui lengviau išsiskirti svarbiausią informaciją, bet yra grėsmė, kad informacija gali būti per daug „sukramtoma mokiniui“, nes šiame amžiaus tarpsnyje mokiniai turėtų gebėti savarankiškai atsirinkti mokomąją medžiagą patys, iškirti svarbiausias sąvokas ir dėsningumus. Vadovėlio stilius gali prislopinti šiuos mokinių gebėjimus, nes vadovėlyje pateikiami „gatavi atsakymai“ tiek tiesiogine prasme, kai kalbame apie skyrių pabaigoje pateiktus klausimus, tiek ir netiesiogine. Todėl rekomenduojama, dar kartą peržiūrėti pateiktas užduotis ir jas dar daugiau orientuoti į mokinių savarankišką darbą, naudojantis įvairesniais informacijos šaltiniais.

Kartais pasitaiko, kad ne prie visų pateiktų teiginių ir skyrelių naudojami pavyzdžiai, pvz.;17 psl. prie visų monarchijos rūšių pateikti pavyzdžiai, išskyrus *absoliutinę monarchiją*. Tokiu būdu pametamas gražus nuoseklumas, kuris yra šio vadovėlio stiprioji pusė.

Pastebimas labai gražus ryšys tarp ankstesniuose skyriuose pateiktos ir naujai pateikiamos informacijos. Autoriai visada pateikia nuorodas į puslapius, kur plačiau būtų galima sužinoti ar prisiminti apie vieną ar kitą geografinę sąvoką bei reiškinį, pvz.; psl. 16 *Tarptautinio pripažinimo* skyrelyje pateikta nuoroda į 1.1.skyrių. Tokiu būdu autoriams puikiai pavyko išplėtoti geografinius ryšius tarp atskirų temų, mokiniams tai turėtų padėti ugdyti gebėjimą susieti geografinio turinio dalis į vieną vientisą visumą.

Vadovėlio autoriai nesiūlo aiškios turinio diferencijavimo galimybių struktūros, palikdami tai daryti mokytojui. Galbūt tai bus pateikiama vadovėlio prieduose, bet vadovėlis visų pirma yra mokymo priemonė mokiniams ir šis vadovėlis daugeliu atvejų yra mokymo, o ne mokymosi priemonė. Vadovėliui tokiu padėtu tapti daugiau aktyvių praktinių užduočių nukreiptų į pagrindinių dalykinių ir bendrųjų kompetencijų vieningą ugdymą.

Vadovėlio turinys atliepia beveik pilnai atliepia *Geografijos vidurinio ugdymo bendrąsias programas* ir jose numatomus ugdymo pasiekimus taip pat dera su geografijos valstybinio

Kopija tikra

egzamino programa. Pastebėta, kad ne tarptautinių organizacijų (UNESCO) ir ekonominių sandraugų (NVS) vertinimas yra pateiktas. Rekomenduojam patikslinti.

Rengiant vadovėlių autoriai naudojo daug įvairių naujausios informacijos šaltinių. Naudojami statistiniai duomenys, tyrimų rezultatai buvo panaudoti remiantis tarptautiniais ir Lietuvoje atliktais tyrimais. Vadovėlio turinys įdomus, praturtintas naujausia informacija ir šių dienų aktualijomis. Kiekviename skyriuje pateikta informacija susiejama su Lietuva puikiai pereinat nuo tolimiausių geografinių erdvių prie artimiausių.

Dalykinių klaidų vadovėlyje praktiškai nepastebėta. Vadovėlis parengtas labai profesionaliai.

Išvada

Pateiktas vertinti vadovėlis „Visuomeninė geografija“ 11-12 klasei atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Jis atitinka Bendrosiose programose numatytus pasiekimus ir keliamus ugdymo tikslus ir uždavinius. Vadovėlio turinys ir pateikiamos iliustracijos atitinka mokinių amžiaus tarpsnį, yra šiuolaikiški ir nagrinėja visuomeninio gyvenimo problemas. Numatomomis naudoti papildomomis mokymo priemonėmis turėtų būti siekiama pajavairinti ugdymo procesą ir aktyvesnę mokymo(si) procese padaryti mokinių.

Recenzento vardas ir pavardė: Rima Bačkienė

Parašas:

Data: 2011 10 18

Kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskienė
20.10.2011

